

KS. GRZEGORZ LESZCZYŃSKI
Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego
ORCID 0000-0003-4189-5165

PRZYCZYNY USUNIĘCIA I PRZENIESIENIA PROBOSZCZA

Treść: Wstęp. – 1. Przyczyny usunięcia proboszcza z parafii. – 1.1. Szkodliwość i nieskuteczność działania proboszcza. – 1.2. Przyczyny określone w kan. 1741 KPK. – 2. Przyczyny przeniesienia proboszcza. – Wnioski

Wstęp

Prawodawca, w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r., regulując kwestię procedury administracyjnej szczególnej, poprzestał na uwzględnieniu jedynie przepisów, które dotyczą usuwania lub przenoszenia proboszczów¹. Wyodrębnienie tych dwóch procedur, spośród siedmiu istniejących w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. sugeruje, iż wynika to w szczególności z doniosłej roli, jaką w życiu wspólnoty kościelnej ma do spełnienia proboszcz oraz z faktu stałości jego urzędu². Ta szczególna rola, z konieczności ukierunkowana na potrzeby duchowe wiernych wymaga od niego pełnego zaangażowania oraz dbałości o funkcjonowanie wspólnoty, określanej mianem parafii. Wynika to jasno z normy zawartej w kan. 1752 KPK, w której zbawienie dusz zostało wyraźnie ukazane jako najwyższym prawem Kościoła³. Procedura dotycząca usuwania lub przenoszenia probosz-

¹ Por. kan. 1389-1400 KKKW.

² Por. kan. 522 KPK.

³ Kan. 1752 brzmi: „In causis translationis applicentur praescripta canonis 1747, servata aequitate canonica et prae oculis habita salute animarum, quae in Ecclesia suprema semper lex esse debet”.

czów ma zatem na celu wyeliminowanie sytuacji, w której określone nadużycia ze strony proboszcza, mogłyby pozbawić wiernych dóbr duchowych, do których mają prawo⁴. W stosowaniu procedury usuwania lub przenoszenia proboszcza trzeba jednak zawsze mieć na względzie osobę samego zainteresowanego, który również ma określone prawa i nie może być traktowany jako przedmiot postępowania. Stąd procedura, jaką Prawodawca przewiduje przy usuwaniu lub przenoszeniu proboszczów mają również na celu zagwarantowanie obiektywnego spojrzenia na posługę danego proboszcza i jego ewentualnie szkodliwe działania⁵. Stąd pytanie, które należy postawić, zwłaszcza w obliczu ostatnich wydarzeń związanych z usunięciem pewnego proboszcza w jednej z diecezji polskich, jest następujące: czy biskup diecezji ma prawo usunąć proboszcza zawsze czy też, zachowując oczywiście procedury, może to uczynić jedynie w pewnych okolicznościach. Pytanie to jest zasadne o tyle, że odpowiedź na nie jest gwarancją działania zgodnego z prawem.

1. Przyczyny usunięcia proboszcza z parafii

Dawne prawo kanoniczne kierowało się zasadą *officium est propter beneficium*, a zatem wszyscy proboszczowie byli nieusuwalni. W procedurze administracyjnej, jaka została zawarta w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. odróżniano proboszczów nieusuwalnych od usuwalnych, ale w obu procedurach swoboda biskupa była ograniczona, a biskup mógł usunąć proboszcza wyłącznie w drodze procesowej i z przyczyn określonych przez prawo kodeksowe⁶. Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego podaje jedną procedurę usuwania proboszczów, nie dokonując żadnych podziałów, gdyż instytucja proboszcza

⁴ Por. kan. 1740 KPK.

⁵ Por. G. LESZCZYŃSKI, *Kościelna procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Warszawa 2008, s. 169.

⁶ Por. kan. 2147-2161 KPK.

nieusuwalnego została zniesiona przez Sobór Watykański II⁷, a zatem już nie istnieje⁸.

W tym miejscu należy zauważyć, że omawiając kwestie dotyczącą usunięcia proboszcza nie mówimy o pozbawieniu urzędu, zgodnie z kan. 196 KPK, ani też karnym usunięciu proboszcza, które ma charakter pozbawienia urzędu. Nie jest przedmiotem analizy również kwestia dotycząca usunięcia proboszcza *ipso iure*, o którym mowa w kan. 194 KPK. Gdyż ta nie wymaga żadnej interwencji organu administracyjnego. Usunięcie proboszcza, o którym mowa dokonuje się na drodze procedury administracyjnej na mocy dekretu wydanego przez kompetentną ku temu władzę.

Zgodnie z kan. 1740 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. gdy posługiwanie jakiegos proboszcza staje się szkodliwe lub przynajmniej nieskuteczne może on zostać usunięty przez biskupa diecezjalnego z parafii. Co więcej w myśl wskazanej normy biskup może usunąć proboszcza z parafii nawet wtedy, gdy owa szkodliwość lub nieskuteczność posługiwania proboszcza nie wynika z jego poważnej winy, ale wystarczająco z jakiejś przyczyny.

1.1. Szkodliwość i nieskuteczność działania proboszcza

Norma zawarta w kan. 1740 KPK podaje jako przyczynę usunięcia proboszcza z parafii szkodliwość lub przynajmniej nieskuteczność jego działania. Co należy podkreślić Prawodawca używa w kan. 1740 sformułowania *ob aliquam causam*. Oznacza to, że motywem działania biskupa diecezjalnego jest przede wszystkim dobro wiernych, które wskutek działania i postępowania proboszcza, jego zdaniem jest zagrożone. Nie można zatem wykluczyć i takiej sytuacji, że działanie duszpasterskie proboszcza w sensie obiektywnym jest szkodliwe lub przynajmniej nieskuteczne, pomimo jego dobrej woli nieadekwatnej do potrzeb danej wspólnoty. Tak sformułowany motyw działania

⁷ Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, p. 31.

⁸ Por. J. KRUKOWSKI, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985, s. 162.

biskupa diecezjalnego jest bardzo szeroki i w gruncie rzeczy w dużej mierze opiera się na jego dyskrecjonalności.

Można by sądzić, że owa dyskrecjonalność wynika również z normy zawartej w kan. 1740 KPK, w której został przez Prawodawcę użyty termin *potest*, co oznacza że biskup diecezjalny może usunąć proboszcza z parafii, jeśli jego działanie jest szkodliwe lub przynajmniej nieskuteczne, nie ma zaś obowiązku tego uczynić. Wczytując się tę normę, można by sądzić, że biskup pozostaje wolny w swojej interpretacji, a zatem nawet jeśli okoliczności obiektywne sugerują podjęcie procedury zmierzającej do usunięcia proboszcza, biskup może jej nie podjąć. Taka interpretacja wydaje się być jednak fałszywą i nie dońca znajduje potwierdzenie u różnych autorów⁹.

Powstaje zatem wątpliwość czy biskup diecezjalny, który wie o szkodliwym działaniu proboszcza może pozostać obojętny na konsekwencje z niego wynikające. Wątpliwość ta jest znacząca, gdyż przecież nadrzędnym motywem pasterzowania biskupa diecezjalnego jest dobro duchowe wiernych. Jak zauważa A. Celeghin, jeśli nawet można by przyjąć tezę, że z punktu widzenia prawnego biskup diecezjalny nie ma obowiązku wszczęcia procedury, a jedynie może to uczynić, to z punktu widzenia moralnego obowiązek ten wydaje się być o wiele bardziej jednoznaczny. Co więcej, jak zauważa autor, z normy zawartej w kan. 1742 KPK, w myśl której, jeżeli na podstawie badania biskup ustali, że działanie proboszcza jest szkodliwe, omawia sprawę z wybranymi do tego proboszczami i przystępuje do wszczęcia procedury, wynika, że szkodliwość działania proboszcza należy rozumieć jako przesłankę wystarczającą do konieczności wszczęcia postępowania administracyjnego¹⁰.

⁹ Por. F. COCCOPALMERIO, *De paroecia*, Roma 1991, s. 250-252.

¹⁰ Por. A. CELEGHIN, *Il trasferimento e la rimozione dei parroci*, w: I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali, Milano 1999, s. 136. Autor ten zapytuje się: czy biskup diecezji, który mając na względzie dobro dusz dostrzega szkodliwość działania proboszcza może ten fakt zignorować? I odpowiada: jest obowiązkiem moralnym biskupa podjąć działanie w sytuacji, w której wierni cierpią na skutek szkodliwego posługiwania ich proboszcza. Autor zwraca jednocześnie uwagę, iż fundamentalny w podjęciu działania wydaje się być przede wszystkim dialog

Wskazane w kan. 1741 KPK¹¹ konkretne przyczyny, dla których biskup diecezjalny może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza z parafii należy rozumieć jedynie w sensie przykładowym (*hae praesertim sunt*), nie zaś taksatywnym, gdyż możliwe są również i inne przyczyny, które mieszczą się w ogólnym sformułowaniu kan. 1740 dotyczącym szkodliwego lub przynajmniej nieużytecznego działania proboszcza, podobnie jak było to w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r.¹².

Zanim przejdę do omawiania konkretnych przyczyn, w oparciu o które biskup diecezjalny może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza, o których mowa w kan. 1741 KPK, należy dotknąć innej istotnej kwestii, która dotyczy sformułowania przepisu kan. 1740 KPK. W zawartej w kan. 1740 normie czytamy, iż proboszcz może zostać usunięty z parafii jeśli jego działanie jest szkodliwe lub nieskuteczne na skutek jakiejś przyczyny, nawet bez jego poważnej winy. Właśnie sformułowanie *etiam citra gravem ipsius culpam* rodzi wiele wątpliwości. Sformułowanie to zastanawia szczególnie w zestawieniu z normą kan. 1741 KPK, gdzie oprócz innych przyczyn usunięcia proboszcza wymienia się również chorobę fizyczną oraz umysłową. Zastanawia zatem czy w tym przypadku w ogóle można mówić o winie

pomiędzy biskupem a proboszczem w celu osiągnięcia porozumienia i skłonienia go do ustąpienia z urzędu. Dialog ten pozwala bowiem uniknąć wszczęcia procedury, do której biskup diecezji zobowiązany jest w sumieniu, zgodnie z normami zawartymi w kan. 1740-1752.

¹¹ Kan. 1741 brzmi: „Causae, ob quas parochus a sua paroecia legitime amoveri potest, hae praesertim sunt: 1° modus agendi qui ecclesiasticae communioni grave detrimentum vel perturbationem afferat; 2° imperitia aut permanens mentis vel corporis infirmitas, quae parochum suis muneribus utiliter obeundis imparem reddunt; 3° bonae existimationis amissio penes probos et graves paroecianos vel aversio in parochum, quae praevideantur non brevi cessaturae; 4° gravis neglectus vel violatio officiorum paroecialium quae post monitionem persistat; 5° mala rerum temporalium administratio cum gravi Ecclesiae damno, quoties huic malo aliud remedium afferri nequeat”.

¹² Por. Kan. 2147 § 2 CIC; SACRA CONGREGATIO CONCISTORIALIS, Decretum *Maxima Cura: De amotione ad officio et beneficio curato*, 20.08.1910, AAS 2, 1910, s. 636.

proboszcza, skoro norma kan. 1740 sugeruje, że przyczyna jego usunięcia wynika z jego winy, choćby nie była ona poważna. Prawodawca nie użył bowiem sformułowania *etiam citra ipsius culpa*, ale wyraźnie w normie kan. 1740 umieścił termin *gravem*. Sformułowanie to nie do końca jest właściwe, zwłaszcza że nie mamy do czynienia z procesem karnym, ale z postępowaniem administracyjnym. Co istotne, w trakcie prac kodyfikacyjnych pojawiła się propozycja usunięcia terminu *gravem*, ale nie została przyjęta.

Szkodliwość lub nieskuteczność działania proboszcza, o której mowa w kan. 1740 KPK, aby mogła stanowić przyczynę usunięcia proboszcza z parafii winna spełniać określone kryteria. Winna być poważna, trwała oraz uzasadniona faktami¹³. Działalność szkodliwa lub nieskuteczna z natury swojej stanowi poważną przyczynę podjęcia działania przez biskupa, ale co należy podkreślić nie każde działanie proboszcza, choćby nie było wolne od błędów, można uznać za poważnie szkodliwe. Idzie zatem o rzeczywistą szkodę, jaką takie działanie wywołuje w odniesieniu do dobra wiernych, przy jednoczesnym uwzględnieniu ludzkiej natury i jej słabości.

1.2. Przyczyny określone w kan. 1741 KPK

Należy w tym miejscu zauważyć, że Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. w kan. 2147 § 2 wymieniał również pięć możliwych przyczyn usunięcia proboszcza z parafii, jednak nie do końca pokrywają się one z tymi wskazanymi w kan. 1741 KPK z 1983 r.¹⁴. Obecny Kodeks

¹³ Por. V. ADRIANO, *Tutela dei diritti delle persone*, w: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, III, Roma 1992, s. 600.

¹⁴ Kan. 2147 § 2 KPK brzmi: „Haec causa sunt praesertim quae sequuntur: 1° Imperitia vel permanens infirmitas mentis aut corporis, quae parochum suis muneribus rite obeundis imparem reddit, si, iudicio Ordinarii, per vicarium adiutorem bono animarum provideri nequeat ad normam can. 475; 2° Odium plebis, quamvis iniustum et non universale, dummodo tale sit, quod utile parochi ministerium impediatur, nec brevi cessaturum praevideatur; 3° Bonae existimationis amissio penes probos et graves viros, sive haec oriatur ex levi vivendi ratione parochi, sive ex antiquo eius crimine quod nuper detectum eximatur iam poena ob praescriptionem, sive ex facto familiarium et consanguineorum quibuscum parochus vivit nisi per eorum

przyczyna w zasadzie w wersji niezmienionej trzy z nich, a mianowicie nieudolność albo trwała choroba umysłowa lub fizyczna, która czyni proboszcza nieużytecznym w wypełnianiu jego zadań, utratę dobrego imienia u uczciwych i poważnych parafian lub niechęć w stosunku do proboszcza oraz złe zarządzanie dobrami doczesnymi, z wielką szkodą Kościoła, ilekroć na zarządzenie złu brak innego środka¹⁵. Nowy Kodeks dodaje jednak jeszcze dwie przyczyny, o których nie wspomina Kodeks z 1917 r., a mianowicie sposób postępowania, który przynosi kościelnej wspólnotce poważną szkodę lub zamieszanie oraz poważne zaniedbanie lub naruszenie obowiązków parafialnych, które trwa mimo upomnienia¹⁶. Oznacza to, że w nowym Kodeksie nie wymienia się już jako przyczyny usunięcia proboszcza ani *probabile crimen occultum*, ani *odium plebis*, zastąpione przez Prawodawcę sformułowaniem *aversio in parochum*¹⁷.

Pierwsza z przyczyn usunięcia proboszcza z parafii, wymieniona w kan. 1741 KPK z 1983 r. dotyczy sposobu postępowania proboszcza, który przynosi kościelnej wspólnotce poważną szkodę lub zamieszanie¹⁸. Prawodawca kładzie zatem nacisk na postępowanie proboszcza, które staje się źródłem poważnej szkody lub zamieszania we wspólnocie parafialnej. Prawodawca nie precyzuje jednak konkretnych przyczyn takowej szkody, zauważając jedynie, iż mają one mieć charakter

discessum bonae parochi fama sit satis provisum; 4° Probabile crimen occultum, parcho imputatum, ex quo Ordinariarius prudenter praevidet magnam in posterum oriri posse fidelium offensionem; 5° Mala rerum temporalium administratio cum gravi ecclesiae aut beneficii damno, quoties huic malo remedium afferri nequeat sive auferendo administrationem parcho, sive alio modo, quamvis aliunde parochus spirituale ministerium utiliter exerceat”.

¹⁵ Por. kan. 1741, 2°, 3, 5° KPK.

¹⁶ Por. kan. 1741, 1°, 4° KPK.

¹⁷ Por. A. LAURO, *I procedimenti per la rimozione e il trasferimento dei parroci*, w: *I procedimenti speciali nel diritto canonico*, Città del Vaticano 1992, s. 305. Autor przypomina, że obecnie obowiązujący Kodeks Prawa Kanonicznego nie powtórzył normy zawartej w KPK z 1917 r. odnoszącej się do nominacji wikariusza pomocniczego dla proboszcza, który z powodu braku biegłości lub stałej niezdolności na umyśle lub ciełe nie mógł wypełniać należycie swojego urzędu.

¹⁸ Por. kan. 1741, 1° KPK.

poważny. W tym względzie zatem interpretacja zaistniałej sytuacji, jak się wydaje, należy do biskupa diecezjalnego. Jeśli w jego ocenie postępowanie proboszcza przynosi poważną szkodę wspólnocie parafialnej może on wszcząć procedurę dotyczącą usunięcia tego proboszcza z urzędu.

Druga z przyczyn usunięcia proboszcza z parafii dotyczy jego nieudolności albo trwałej choroby umysłowej lub fizycznej, która czyni go nieużytecznym w wypełnianiu jego zadań¹⁹. Wydaje się zatem, że norma zawarta w kan. 1741, 2° KPK koncentruje się na dwóch istotnych aspektach, a mianowicie na nieużyteczności działania proboszcza oraz na przyczynie tejże nieużyteczności, którą jest nieudolność albo trwała choroba umysłowa lub fizyczna. Konieczny jest zatem związek między przyczyną a jej konsekwencjami. Oznacza to, że Prawodawca nie ma tu na względzie jedynie choroby czy nieudolności jako takiej, ale jedynie tę, która wywołuje nieużyteczność proboszcza w jego działaniu. W praktyce zatem można wyobrazić sobie sytuację, choć z pewnością hipotetycznie, że proboszcz dotknięty jakąś nieudolnością lub chorobą jest użyteczny w swoim działaniu, a zatem nie ma podstaw do wszczęcia procedury jego usunięcia. Z racji na powagę przyczyny, o której mowa wydaje się jednak, iż taka sytuacja jest czysto hipotetyczna, choć nie można jej wykluczyć, zwłaszcza jeśli nieudolności czy chorobie proboszcza można zapobiec poprzez ustanowienie lub powierzenie jego zadań innej osobie, np. wikariuszowi parafialnemu.

W myśl kan. 1741, 2° KPK przyczyny nieużyteczności proboszcza są zatem trzy: nieudolność, choroba umysłowa oraz choroba fizyczna. Nieudolność oznacza brak należytej wiedzy koniecznej do wypełnienia obowiązków proboszcza w konkretnej sytuacji. Z oczywistych zatem względów odnosi się do obowiązków proboszcza, o których była już mowa. Nieudolność ta może mieć charakter bezwzględny lub względny w zależności od tego czy odnosi się do całej parafii czy jedynie do jej części, albo do określonego aspektu

¹⁹ Por. kan. 1741, 2° KPK.

posługi proboszczowskiej²⁰. Jak wskazuje J. Krukowski, nieudolność ta w praktyce może przejawiać się w braku odpowiedniego wykształcenia, braku znajomości języka, którym posługują się parafianie, braku umiejętności głoszenia kazań czy organizowania katechezy dzieci i młodzieży²¹. Choroba umysłowa oznacza jakąkolwiek chorobę psychiczną, zaś choroba fizyczna jakąkolwiek chorobę natury cielesnej, a więc utrata słuchu, mowy, paraliż, itp.²². Co istotne, zarówno choroba psychiczna jak i fizyczna, aby mogła stanowić przyczynę wszczęcia postępowania zmierzającego do usunięcia proboszcza z parafii musi charakter trwały. W ocenie trwałości choroby psychicznej czy fizycznej biskup diecezjalny winien zasięgnąć opinii rzeczoznawcy, a więc osoby biegłej w materii.

Trzecia z przyczyn usunięcia proboszcza z parafii dotyczy dwóch różnych kwestii, a mianowicie utraty dobrego imienia u uczciwych i poważnych parafian oraz niechęci w stosunku do proboszcza. Co ważne, aby wskazane przypadki stanowiły podstawę usunięcia proboszcza nie mogą szybko ustać²³. Oznacza to, że jeśli owa niechęć czy też utrata dobrego imienia ma charakter wyłącznie chwilowy, związany z jakimś szczególnym wydarzeniem nie może stanowić postawy postępowania, o którym mowa. Zarówno niechęć jak i utrata dobrego imienia muszą mieć charakter trwały.

Przyczyny utraty dobrego imienia, jak i niechęci w stosunku do proboszcza mogą mieć różny charakter²⁴. Co ważne Prawodawca nie

²⁰ Por. H. JONE, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, III, Paderborn 1955, s. 361. Autor pisze: „Imperitia significat et defectum scientiae debitae, id est doctrinae pro munere parochi requisitae et carentiam idoneitatis recte utendi scientia iurium et obligationum parochi, sive inutilitatis proveniat ex defectu nativo criterii seu iudicii practici, sive ex indole arroganti, praecipecti, vili, pigra etc. Imperitia potest esse sive absoluta sive relativa, quae reddit parochum imparem paroeciae determinatae convenienter regendae”.

²¹ Por. J. KRUKOWSKI, *Administracja w Kościele*, dz. cyt., s. 166.

²² Por. TORQUEBIAU, *Des Procès*, Paris 1948, s. 545.

²³ Por. kan. 1741, 3° KPK.

²⁴ Por. H. JONE, dz. cyt., s. 262. Autor pisze: „Non requiritur, ut factum familiarum sit inhonestum vel graviter scandalosum, saris est, si sit parum aedificans, v. g. si in

precyzje źródła pochodzenia tychże przyczyn, a zatem nie stwierdza jednoznacznie, że owa niechęć czy utrata dobrego imienia koniecznie winna być konsekwencją postępowania proboszcza. Ponieważ jednak wskazuje na osoby poważnych i uczciwych parafiach, zdaje się sugerować, że osąd tych ostatnich jest uczciwy, a więc utrata dobrego imienia czy niechęć nie wynika z innych racji, jak tylko z nieodpowiedniego postępowania czy też działania proboszcza. Nie można oczywiście hipotetycznie wykluczyć sytuacji, że opinia owych parafian może mieć charakter nierzetelny i wynikać z przyczyn niezależnych od działania proboszcza, jest zatem zadaniem biskupa diecezjalnego dokonać rzetelnego osądu i stwierdzić, czy rzeczywiście utrata dobrego imienia albo niechęć parafian w stosunku do osoby proboszcza jest konsekwencją jego postępowania, a więc zaistniałych faktów, czy też innych nieobiektywnych racji.

Czwarta wskazana przez kan. 1741 KPK przyczyna usunięcia proboszcza z parafii dotyczy poważnych zaniedbań lub naruszenia obowiązków parafialnych, które trwają pomimo upomnienia²⁵. Oznacza to, że biskup diecezjalny może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza, jeśli wcześniej zastosował upomnienie, a ten nie zmienił swojego postępowania nadal zaniedbując przewidziane dla proboszcza obowiązki.

Piąta wreszcie przyczyna usunięcia proboszcza dotyczy złego zarządzania dobrami doczesnymi z wielką szkodą Kościoła. Norma zawarta w kan. 1741, 5 ° KPK wyraźnie jednak sugeruje, że biskup diecezjalny może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza, jeśli nie ma innych środków pozwalających zaradzić zaistniałej sytuacji. Oznacza to, że jeśli istnieje jakaś możliwość zaradzenia złu, a nie ma konieczności odwołania proboszcza biskup nie powinien tego czynić. Jak zauważa J. Krukowski, wobec proboszcza, który spełnia swoje obowiązki duszpasterskie z pożytkiem dla wiernych, a zaniedbuje jedynie obowiązki dotyczące administracji majątkiem kościelnym,

parolecia, ubi rigidiore vigent mores, familiares parochi nimio luxui, spectaculis insanis etc. sint dediti”.

²⁵ Por. kan. 1741, 4° KPK.

biskup może wyznaczyć wikariusza, którego upoważni do administrowania majątkiem, albo upomnieć proboszcza wskazując na konkretne konieczne działania do podjęcia²⁶.

Należy w tym miejscu jeszcze raz powtórzyć, że wskazane w kan. 1741 KPK przyczyny usunięcia proboszcza z parafii nie mają charakteru taksatywnego, a jedynie przykładowy, stąd biskup diecezjalny może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza również w sytuacjach nie przewidzianych przez normę kan. 1741 KPK, o ile działanie proboszcza jest szkodliwe lub przynajmniej nieużyteczne²⁷.

2. Przyczyny przeniesienia proboszcza z parafii

Zgodnie z kan. 1748 KPK motywem przeniesienia proboszcza może być albo dobro dusz albo potrzeba lub pożytek Kościoła²⁸. Oznacza to, że w przeciwieństwie do motywów, jakie mogą skłonić biskupa diecezji do usunięcia proboszcza, skoncentrowanych wokół szkodliwości jego działania w parafii, którą kierował, w tym przypadku uwaga prawodawcy skupia się wokół motywów dotyczących nowej parafii lub innego urzędu, który biskup może mu powierzyć. Tenże kan. 1748 KPK wskazuje bowiem, że proboszcz, który ma być przeniesiony owocnie kierował parafią, z której ma zostać przeniesiony²⁹.

²⁶ Por. J. KRUKOWSKI, *Administracja w Kościele*, dz. cyt., s. 168.

²⁷ Por. kan. 1740 KPK.

²⁸ Kan. 1748 KPK brzmi: „Si bonum animarum vel Ecclesiae necessitas aut utilitas postulet, ut parochi a sua, Guam utiliter regit, ad aliam paroeciam aut ad aliud officium transferatur. Episcopus eidem translationem scripto proponat ac suadeat ut pro Dei atque animarum amore consentiat”.

²⁹ Por. A. LAURO, dz. cyt., s. 303. Autor zauważa, że biskup diecezji, który podejmuje procedurę przeniesienia proboszcza winien pamiętać o tym, że przyczyny przeniesienia proboszcza różnią się od tych, które mogą skłonić biskupa diecezji do podjęcia procedury usunięcia proboszcza z urzędu. Czym innym jest bowiem szkodliwość działania proboszcza, a ta może być podstawą wszczęcia procedury jego usunięcia z urzędu, czym innym zaś pozytywne jego działanie, które staje się dla biskupa motywem przeniesienia go na inną parafię. W obu przypadkach w zasadzie idzie o dobro dusz z tym konkretne przyczyny działania biskupa diecezji mają zupełnie odmienny charakter.

Rozróżnienie między przyczynami, które winny skłonić biskupa do usunięcia proboszcza, a tymi które powodują jedynie przeniesienie proboszcza jest niezwykle istotne. Zdarza się bowiem, że czasami biskupi stosując procedurę dotyczącą przeniesienia proboszcza, opierają się na przesłankach, które mogą wyłącznie stanowić podstawę usunięcia proboszcza z parafii. W takich przypadkach mamy do czynienia, jak słusznie zauważa A. Celeghin, do czynienia z naruszeniem prawa *in decernendo* lub *in procedendo*³⁰. Zdaniem bowiem Z. Grocholewskiego, wybór procedury dotyczącej przeniesienia, zamiast tej dotyczącej usunięcia, dokonywany jest świadomie w celu uniknięcia procedury bardziej skomplikowanej, jaką jest procedura usunięcia proboszcza, w szczególności zaś uniknięcia konieczności przedstawiania dokumentów i dowodów świadczących o szkodliwości lub nieskuteczności posługiwania proboszczem. Wybór ten może być też konsekwencją braku zrozumienia różnic, jakie istnieją w odniesieniu do konkretnych przyczyn i procedur, zwłaszcza że każda z nich zawiera również elementy wspólne. Co należy podkreślić, zarówno Kongregacja Duchowieństwa, jak i Sygnatura Apostolska odmawia uznania dekretu przenoszącego proboszcza, kiedy opiera się on na przyczynach stanowiących podstawę jego usunięcia³¹.

Motywy, o których mowa koncentrują się wokół dobra dusz lub potrzeby i pożytku Kościoła. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. jako motyw przeniesienia proboszcza wskazywał wyłącznie dobro dusz³². Rozszerzenie motywów przeniesienia proboszcza w nowym Kodeksie wynika z faktu, że stary Kodeks przewidywał jedynie możliwość

³⁰ Por. A. CELEGHIN, dz. cyt., s. 144.

³¹ Por. Z. GROCHOLEWSKI, *Trasferimento e rimozione del parroco*, w: La parrocchia, Città del Vaticano 1997, s. 246. Autor podkreśla, że procedury usunięcia i przeniesienia proboszcza mają kilka elementów wspólnych, które mogą zatrzeć różnicę jaką między nimi istnieje. Są to: dobro dusz jako nadrzędny motyw działania biskupa w obu przypadkach; obowiązek troski biskupa o usuniętego lub przeniesionego kapłana wyrażający się powierzeniem innego urzędu lub przeniesieniem w stan spoczynku; przeniesienie może dotyczyć parafii mniejszej lub urzędu niższego co sugeruje pewien element kary.

³² Por. kan. 2162 CIC.

przeniesienia proboszcza na inną parafię, zaś nowy Kodeks mówi również o przeniesieniu proboszcza na inny urząd. Głównym motywem, jak zauważa Z. Grocholewski, pozostaje zatem dobro dusz, mając na względzie parafię lub urząd, na który biskup postanawia przenieść proboszcza. Jakkolwiek potrzeba Kościoła i pożytek Kościoła są kategoriami różnymi od siebie, gdyż ten pierwszy suponuje konieczność z racji obiektywnych, ten drugi zaś potrzebę wynikającą również z racji obiektywnych, to jednak obie te kategorie należy rozpatrywać zawsze w kontekście dobra dusz, jako motywu nadrzędnego.

Z punktu widzenia obiektywnego przeniesienie proboszcza nie zawsze musi oznaczać przeniesienie na urząd wyższy lub na parafię większą czy bardziej znaczącą od tej, którą do tej pory kierował. Właśnie dobro dusz lub pożytek czy też potrzeba Kościoła uzasadniają przeniesienie na parafię mniejszą lub urząd niższy, który jednak z racji obiektywnych czy subiektywnych, biorąc pod uwagę dobro dusz, może być powierzony danemu proboszczowi.

Należy w tym miejscu zauważyć, że biskup może dokonać przeniesienia proboszcza na parafię lub urząd jedynie wakujący. Oznacza to, że w sytuacji, w której nie ma wakatu parafii lub urzędu, o którym mowa biskup winien, zanim wyda dekret przeniesienia proboszcza, sprawić, aby parafia ta czy też urząd stał się wakujący, chyba że osoba pełniąca tenże urząd była mianowana na czas określony³³.

Wnioski

Odpowiadając na pytanie sformułowane na początku artykułu zdecydowanie należy stwierdzić, iż nie istnieje dobrowolność w usunięciu lub przeniesieniu proboszcza. Każdy biskup diecezji związany jest bowiem nie tylko procedurą, ale przede wszystkim przyczynami, które są ściśle określone w Kodeksie Prawa Kanonicznego. Działanie, zatem, niezgodne z procedurą, ale też z przyczyn innych niż te zapisane w Kodeksie może nosić znamiona nadużycia władzy, a więc przestępstwa.

³³ Por. A. CELEGHIN, dz. cyt., s. 142.

Reasons for the removal and transfer of the parish priest

The article is an answer to the question: whether the bishop of a diocese has the right to remove a parish priest always or, while maintaining the procedures, he can do it only in certain circumstances. It should be stated that there is no voluntary removal or transfer of a parish priest. Each bishop of a diocese is bound not only by the procedure, but above all by the reasons, which are precisely defined in the Code of Canon Law. Therefore, an action that is inconsistent with the procedure, but also for reasons other than those specified in the Code, may constitute an abuse of power, and therefore a crime.

Słowa kluczowe: proboszcz; procedura; usunięcie proboszcza; przeniesienie proboszcza

Keywords: parish priest; procedure; removal of parish priest; transfer of parish priest

NOTA O AUTORZE

Ks. prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński – profesor na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, Oficjał Trybunału Metropolitalnego Diecezji Łódzkiej.